

Õiguskantsler

Hr Rait Kuuse
direktor
Tallinna Vangla
talv.info@just.ee

Teie 22.06.2012 nr 2-1/16126-2

Õiguskantsler 16.07.2012 nr 7-4/120512/1203375

**Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks
Kinnipeetavate hügieeni eest hoolitsemise võimalused, s.h juuksuriteenuse osutamine
Tallinna Vanglas**

Austatud härra direktor

Pöördusin Teie poole 11.04.2012 ja 06.06.2012 seoses mulle 22.03.2012 [---] saanud avaldusega. Oma pöördumises kirjeldas avaldaja, et talle osutati Tallinna Vanglas juuksuriteenust viimati 16.01.2012. Mulle avalduse kirjutamise ajaks (21.03.2012), ehk kaks kuud hiljem, ei olnud vangla avaldaja sõnul talle juuksuriteenuse kasutamist rohkem võimaldanud. Avaldaja juhtis seejuures tähelepanu sellele, et Tallinna Vanglas ei ole kinnipeetavatel lubatud soetada juukselõikusmasinat. Seega ei saa kinnipeetavad ise oma juukseid pügada ning on sunnitud kasutama vangla poolt pakutavat teenust, mis on aga avaldaja sõnul harva kättesaadav.

Samuti puudub avaldaja sõnul eluosakondades sooja vee kasutamise võimalus, mistõttu saavad kinnipeetavad pead pesta duši kasutamise ajal, mida Tallinna Vangla tagab aga vaid üks kord nädalas. Seetõttu oli avaldaja seisukohal, et pesemisvõimaluste kasutamise nappus, isikliku juukselõikusmasina keelamine ning liiga pikk juuksuriteenuse ooteaeg raskendab oluliselt temal ja ka teistel Tallinna Vangla kinnipeetavatel hoolitseda enda isikliku hügieeni eest.

Esiteks soovin Teid tänada mulle 14.05.2012 ja 22.06.2012 esitatud põhjalike ja asjakohaste selgituste eest.

14.05.2012 vastuses selgitasite muu hulgas (tsiteerin):

„[---] Selgitame, et kinnipeetavatele ja vahistatutele on tagatud küll vangistusseaduses sätestatud miinimumsagedusel duši kasutamise võimalus, kuid igapäevaselt saavad nad

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

ennast pesta kambris, soojendades selleks veekeetjaga vett või tehes esmaseid hügieenitoiminguid külma veega.

[---]

Esimeses ja teises üksuses viibivad kinnipeetavad ja vahistatud saavad juuksuriteenust kasutada kuu või pooleteise kuu tagant. Juhul, kui vanglal ei ole parasjagu kõiki juuksureid tööl, siis võib juhtuda, et kinnipeetavad ja vahistatud saavad juuksuri juurde kord 2 kuu jooksul. Kolmandas ja neljandas üksuses viibivad kinnipeetavad saavad soovi korral kasutada juuksuriteenust dušši kasutamise päeval.

Tallinna Vangla selgitab, et kuigi õigusaktid ei sätesta kinnipeetavatele ja vahistatutele juuksuriteenuse osutamise sagedust, on vanglas juuksuriteenuse kättesaamine tagatud mõistliku aja (1-2 kuud) jooksul. Vangla on seisukohal, et ühe kuni kahe kuuga ei kasva juuksed nii palju, et kinnipeetavale oleks tingimata vajalik juuksuriteenuse kättesaadavus käesolevast sagedamini.“

Lisaks märkisite, et avaldaja viimane juuksuriaeg Tallinna Vanglas oli 30.04.2012. Ühtlasi on avaldaja viimase aasta jooksul juuksuri juures käinud 02.05.2011; 30.05.2011; 04.07.2011; 22.08.2011; 19.09.2011; 17.10.2011; 21.11.2011; 16.01.2012; 09.04.2012 ja 30.04.2012, mis teeb 12 kuu jooksul kokku 10 korda. Teie hinnangul on nimetatud sagedusel juuksuriteenuse kättesaadavus olnud piisav.

22.06.2012 vastuses märkisite muu hulgas (tsiteerin):

„[t]avapärasest pikema juuksuriteenuse osutamise vahe tingis asjaolu, et vanglal ei olnud piisavalt ametnikke, et kõiki plaanilisi ja erakorralisi saatmisi teostada. Kuna kinnipeetavad ja vahistatud ei saa ega tohi väljaspool kambrit või üksust üksi ilma vanglaametniku järelevalveta liikuda, siis tuleb vanglaametnikel neid saata arsti vastuvõtule, advokaatide ja kaitsjatega ning muude isikutega kokkusaamistele, duši alla, spordisaali, jalutuskäigule, tööle jne. Samuti peavad vanglaametnikud korraldama esimeses ja teises üksuses helistamisi ning kirjade jagamisi. Olukorras, kus vanglal ei olnud piisavalt ressursi, et kõiki eelloetletud tegevusi korraldada, tuli vanglal kaaluda erinevate tegevuste mittetegemisega kaasnevaid tagajärgi kinnipeetavate õigustele. Kaalumise tulemusel jõuti seisukohale, et juuksuriteenuse mõnevõrra harvema osutamisega ei kaasne kinnipeetavatele ja vahistatutele selliseid olulisi kahjulikke tagajärgi, mis rikuksid kinnipeetava õigusi või oleksid käsitletavad inimväärikuse alandamisena, kuid ümber suunatav ressurss võimaldaks vanglal teha isiku õiguste seisukohalt mõnevõrra olulisemaid tegevusi.

[---]“

Õiguslik hinnang ja õiguskantsleri seisukoht

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-le 10 on inimväärikus üks põhiõiguste tuumaks olev aluspõhimõte. Riigikohus on asjas 3-3-1-2-06 rõhutanud, et inimväärikus on põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärikus on osa põhiõiguste olemusest. Inimväärikust tuleb austada ja kaitsta. Õigus inimväärikale kohtlemisele laieneb igapäevale, s.h kinnipeetavatele. PS § 14 järgi on põhiõiguste järgimise kohustus pandud riigivõimule. Seega on Tallinna Vangla täidesaatva riigivõimu asutusena kohustatud austama kinnipeetava inimväärikust.

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2006)2 „Euroopa vanglareeglistiku“¹ kohta (Euroopa vanglareeglistik) toonitab preambulas, et vabaduskaotusliku karistuse kohaldamine ja kinnipeetavate kohtlemine eeldab julgeolekuabinõude ja distsipliiniga arvestamist, kuid samal ajal tuleb tagada vanglas tingimused, mis ei riiva inimväärikust. Euroopa vanglareeglistiku punktist 18.1 tulenevalt kuulub inimväärikuse hulka ka hügieeninõuete järgimine.

Lisaks sätestab ÜRO kinnipeetavate kohtlemise miinimumnõuete p 16, et kinnipeetavatele tuleb luua võimalused m.h nõuetekohaseks juustehoolduseks, et neil säiliks väljanägemine, mis oleks kooskõlas nende eneseaustusega.²

Vangistusseaduse (VangS) § 4¹ lg 1 ütleb, et kinnipeetavat koheldakse viisil, mis austab tema inimväärikust ning kindlustab, et karistuse kandmine ei põhjusta talle rohkem kannatusi või ebameeldivusi kui need, mis paratamatult kaasnevad vanglas kinnipidamisega. VangS § 50 lg 1 sätestab, et kinnipeetav peab hoolitsema oma isikliku hügieeni eest. VangS § 50 lg 2 järgi võimaldatakse kinnipeetavale vähemalt üks kord nädalas, samuti vanglasse vastuvõtmisel saun, vann või dušš. Sama sätte lg 3 ls 1 ütleb, et juuste eest hoolitsemiseks kindlustatakse kinnipeetav juuksuriteenusega. Vangistusseadus ega ka vangla sisekorraeeskiri ei käsitle detailselt juuksuriteenuse temaatikat, mistõttu on selle teenuse kättesaadavuse reguleerimine jätud vanglateenistuse otsustada.

On selge, et elu vanglas ei ole täies ulatuses samastatav olustikuga väljaspool kinnipidamisasutust. Seepärast peavad kinnipeetavad paratamatult arvestama sellega, et neil tuleb taluda teatud piiranguid või ebamugavusi, mis tulenevad vangistuse olemusest. See võib puudutada ka hügieeni, s.h juuste ja peanaha eest hoolitsemist. Vanglas kehtestatud piirangud ei tohi aga minna vastuollu PS §-s 10 sätestatud inimväärikuse põhimõttega, mistõttu tuleb vanglal panna rõhku muu hulgas ka kinnipeetavate isikliku hügieeni vajaduste rahuldamise piisavale tagamisele.

Seoses sellega märgin, et 07.03.2011-29.03.2011 Tallinna Vanglas läbi viidud kontrollkäigu tulemusena tegin 03.05.2011 kirja nr 7-7/110248/1102252 lisas vanglale soovitusel varustada vangistussektiooni hoonete eluosakonnad sooja vee kasutamise võimalustega nt elektriboilerite paigaldamise näol.

08.12.2011 kontrollis õiguskantsleri nõunik pisteliselt, kuidas on vangla õiguskantsleri soovitusi täitnud. Kontrollimisel ilmnes, et vangistussektiooni hoonete eluosakondades sooja vee varustus jätkuvalt puudub ja selle tekitamine on kaheldav. Kuna Tallinna Vangla uute hoonete rajamine on järjepidevalt edasi lükkunud ja seetõttu kannavad kinnipeetavad aastate kaupa karistust ja eelvangistust tingimustes, mis jätavad tugevasti soovida, tegin 20.01.2012 Tallinna Vanglale korduva soovitusel parandada kinnipeetavate olmetingimused (nt sooja vee kasutamise võimalust eluosakonnas).

Paraku selgub Teie 14.05.2012 vastusest mulle, et vangla ja Riigi Kinnisvara AS vahel sõlmitud 30.03.2012 „Kokkulepe üürilepingu muutmise kohta“ muudatus nr 11 ei näe ka 2012. aastaks koostatud tööde nimekirjas ette kuumaveeboilerite paigaldamist. Märkisite, et Tallinna Vangla on minu soovitusel lähtuvalt küll kaalunud kuumaveeboilerite paigaldamist, kuid see ei osutunud

¹ Kuigi Euroopa vanglareeglistiku sätted ei ole Euroopa Nõukogu liikmesriikidele kohustuslikud, peegeldavad need tulevikku suunatult liikmesriikide vangistusõiguse arengu suundasid ning neid tuleks käsitada eesmärkide ja põhimõtetenäena, mille täitmise poole püüelda ja millest juhinduda Eesti õigusaktide tõlgendamisel ja rakendamisel. RKHKo 07.04.2010, nr 3-3-1-5-10, p 19.

² Vt ka ÜRO kinnipeetavate kohtlemise miinimumnõuded p 10 jj, kättesaadav arvutivõrgus: <http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>.

seoses vananenud tehnovõrguga võimalikuks. Samuti ei peaks täiendavale koormusele vastu olemasolev elektrisüsteem. Lisaks selgitasite, et ei ole otstarbekas investeerida tehnosüsteemide niivõrd suuremahulisse ümberehitusse, kui on käimas ettevalmistused uue Tallinna Vangla ehitamiseks Rae valda.

Kuigi Teie 14.05.2012 vastusest mulle nähtub, et igapäevaselt saavad kinnipeetavad ennast pesta kambris, soojendades selleks veekeetjaga vett või tehes esmaseid hügieenitoiminguid külma veega, olen seisukohal, et **kinnipeetavate isikliku hügieeni eest hoolitsemise võimalused ei peaks sõltuma kinnipeetava võimalustest soetada vangla kauplusest veekeetjat, vangla poolt kinnipeetavale antud õigusest kasutada nimetatud elektriseadet³, kinnipeetava rahalistest võimalustest tasuta veekeetja kasutamisega seotud elektrikulu eest vms.**

Leian jätkuvalt, et Tallinna Vangla peab astuma samme kinnipeetavate isikliku hügieeni vajaduste rahuldamise piisavaks tagamiseks (võimaldades kinnipeetavatele sagedamat dušši kasutamist, varustades kinnipeetavate osakonnad sooja vee kasutamise võimalustega – nt paigaldades eluosakondadesse elektriboilerid, üldkasutatavad veekeetjad, vms). Ühtlasi ei saa minu hinnangul täiel määral õigustada kinnipeetavate hügieeni vajaduste ebapiisavat rahuldamist tulevikus valmivate uute Tallinna Vangla hoonete rajamisega, kuna see teadmine ei paranda kuidagi antud hetkel Tallinna Vanglas karistust kandvate kinnipeetavate olukorda.

Oluline on märkida ka seda, et vangla on haiguste leviku suhtes kõrge riskitasemega keskkond ning ebapiisavad isikliku hügieeni eest hoolitsemise võimalused suurendavad seda riskitaset veelgi.⁴ PS § 28 lg 1 sätestab, et igapäev on õigus tervise kaitsele. PS § 14 järgi on põhiõiguste järgimise kohustus pandud riigivõimule. Seega on Tallinna Vangla täidesaatva riigivõimu asutusena kohustatud tagama kinni peetavate isikute õiguse tervise kaitsele. Nagu juba eelnevalt märkisin, on isikliku hügieeni vajaduste rahuldamise piisav tagamine tervise kaitse lahutamatu osa. Isikliku hügieeni toimingute hulka kuulub vaieldamatult ka juuste ja peanaha eest hoolitsemine.

14.05.2012 ja 22.06.2012 vastustes mulle asusite seisukohale, et tavapärasel olukorras on mõistlik tagada soovijatele juuksuriteenuse kättesaadavus 1-2 kuu tagant. Nõustun Teie antud seisukohaga. Lisaks märgin, et kui arvestada, et inimese juuksed kasvavad umbes 1,25cm kuus ning meessoost isikud kannavad eelduslikult lühikesi soenguid, mis nõuavad sagedamat piiramist, siis on mõistlik ja põhjendatud juuksuriteenuse kasutamine vähemalt iga 2 kuu tagant.

Kui kinnipeetavale on tagatud piisavad võimalused isikliku hügieeni eest hoolitsemiseks, siis ei ole vajadus kasutada juuksuriteenust vähemalt 2 kuu tagant nii pakiline. **Arvestades aga Tallinna Vangla kinnipeetavate ebapiisavaid võimalusi hoolitseda enda isikliku hügieeni eest, seab minu hinnangul enam kui 2,5 kuu pikkune juuksuriteenuse ooteaeg kahtluse alla inimväärsete elutingimuste miinimumnõuete tagamise vanglas.**

14.05.2012 vastuses mulle märkisite, et avaldaja on viimase 12 kuu jooksul käinud juuksuri juures kokku 10 korda. Kuigi Teie hinnangul peaks kinnipeetav 1-2 kuu möödumisel saama kasutada juuksuriteenust, asusite 22.06.2012 vastuses seisukohale, et avaldaja 16.01.2012 ja 09.04.2012 juuksurikülastuste vahele jäänud 3 kuu periood oli mõistlik ega riivanud kinnipeetava

³ Vastavalt Tallinna Vangla direktori 16.04.2009 käskkirjaga nr 21 kinnitatud „Tallinna Vangla kodukorra“ punktile 14.5.6 peab kinnipeetav, kes soovib kasutada isikliku raadiot, televiisorit, video- või helikassetmagnetofoni või muud olmeelektroonikat esitama kodukorra lisa 7 toodud vormil taotluse vangistusosakonna juhataja nimele, kes otsustab olmeelektroonika lubamise.

⁴ Vt nt „Health in prisons“. A WHO guide to the essentials in prison health. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0009/99018/E90174.pdf.

inimväärikust. Seejuures põhjendasite pikemat juuksuriteenuse kasutamise ooteaega ebapiisava vangla ressursiga, mis oli sellel ajal suunatud kinnipeetavate õiguste seisukohalt oluliste tegevuste täitmisele (nt kinnipeetava saatmine duši alla, spordisaali, jalutuskäigule, kokkusaamistele advokaatide ja kaitsjatega jne).

Kuigi avaldajale 16.01.2012 ja 09.04.2012 osutatud juuksuriteenuse vaheline periood (koostoimes kinnipeetavate nappide võimalustega hoolitseda enda isikliku hügieeni eest) ületab minu hinnangul mõistliku aja piiri, pean arvestades avaldajale viimase aasta lõikes osutatud juuksurikülastuste arvu (12 kuu jooksul 10 korda) nõustuma Teie seisukohaga ning nentima, et üks 3 kuu pikkune periood ei riiva avaldaja õigusi niivõrd intensiivselt, et see oleks avaldaja inimväärikust alandav.

Samas leian, et täidesaatva riigivõimu asutusena ei saa vangla seada talle PS §-ga 14 pandud isikute põhiõiguste ja -vabaduste järgimise kohustust sõltuvusse vangla ressursside piisavusest või nende ebapiisavusest. Seetõttu pean vajalikuks pöörduda Teie poole soovitusel võimaldada igal juhul Tallinna Vangla kinnipeetavatele juuksuriteenuse kasutamist mõistliku aja jooksul, kuid vähemalt sellise sagedusega, et juuksuriteenust soovivate kinnipeetavate kahe juuksuriteenuse kasutamise korra vahele ei jääks pikem ajavahemik kui 2,5 kuud.

Lisaks pean vajalikuks taas kord märkida, et olenemata tulevikus uute Tallinna Vangla hoonete valmimisest, peab Tallinna Vangla minu hinnangul astuma samme praegu vanglas viibivate kinnipeetavate isikliku hügieeni vajaduste rahuldamise piisavaks tagamiseks (võimaldades kinnipeetavatele sagedamat dušši kasutamist, varustades kinnipeetavate osakonnad sooja vee kasutamise võimalustega – nt paigaldades eluosakondadesse elektriboilerid, üldkasutatavad veekeetjad, vms).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Koopia: Justiitsministeerium

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8430;
e-post: ksenia.zurakovskaja-aruu@oiguskantsler.ee